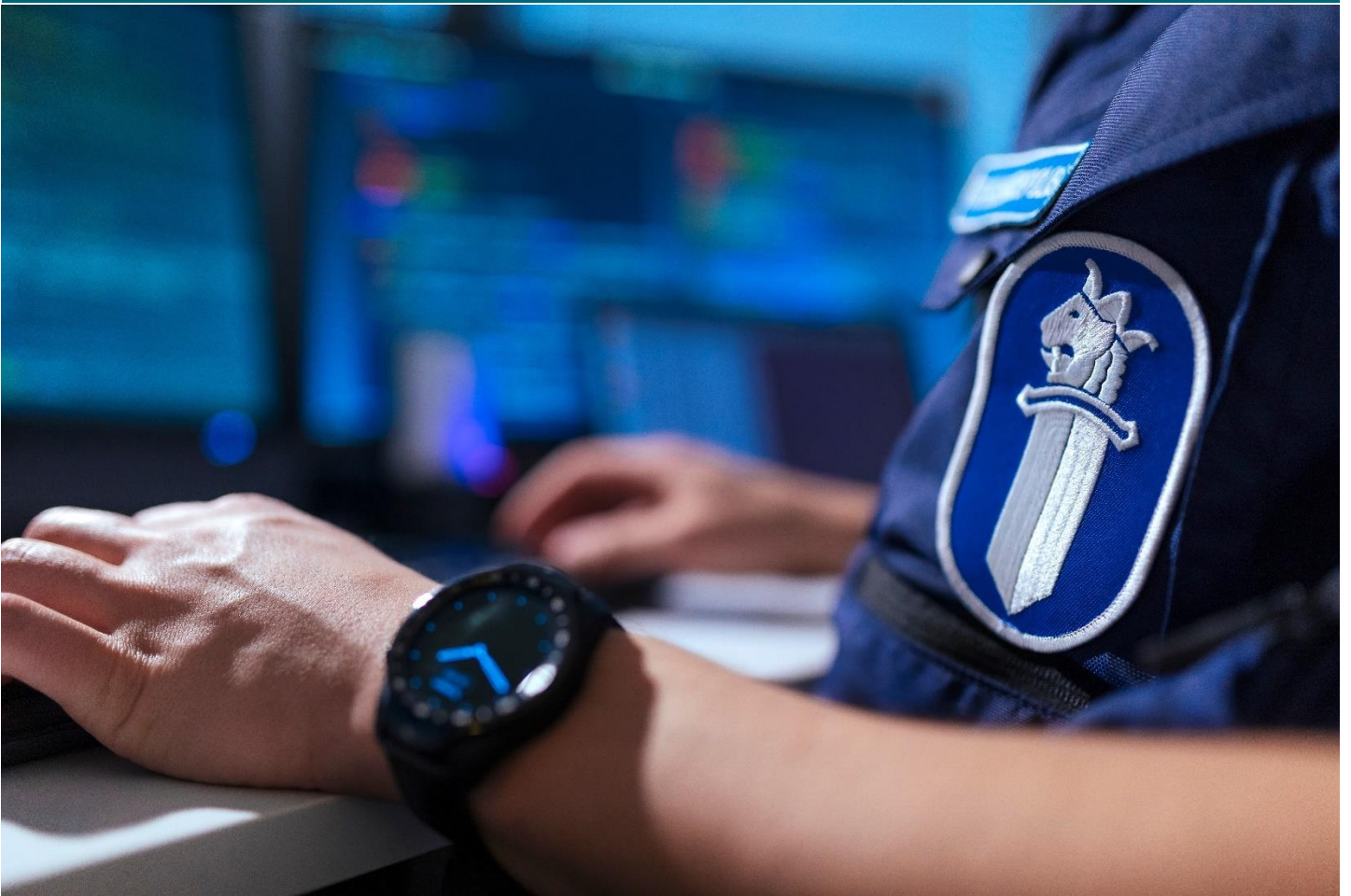

NPO-sektorin rahan- ja pienkeräyksiin liittyvät riskit rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen näkökulmasta

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Aineisto ja analyysi.....	4
2.1 Rahankeräysaineisto	4
2.2 Pienkeräysaineisto.....	5
2.3 Analyysin kulku.....	5
3 Rahankeräykset	6
3.1 Rahankeräysluvan saaneisiin yhteisöihin liittyvät ilmoitukset	6
3.2 Ilmoitusten sisällön laadullinen tarkastelu	6
3.3 Rahankeräysluvan saaneisiin yhteisöihin liittyvät selvittelykokonaisuudet.....	8
3.4 Rahankeräysluvan saaneisiin yhteisöihin liittyvät rikosasiat	8
3.5 Johtopäätökset rahankeräysten riskillisyydestä	9
4 Pienkeräykset	10
4.1 Pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvät ilmoitukset	10
4.2 Ilmoitusten sisällön laadullinen tarkastelu	10
4.3 Teemojen esiintymisen vertailua.....	12
4.4 Pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvät selvittelykokonaisuudet.....	12
4.5 Pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvät rikosasiat.....	12
4.6 Johtopäätökset yhteisöjen pienkeräysten riskillisyydestä	13
5 Luvaton rahan kerääminen.....	13
6 Yhteenveto.....	14

1 Johdanto

Tämän selvityksen tarkoituksena on tarkastella voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen (NPO, Non-profit Organizations) rahankeräyksiin ja pienkeräyksiin liittyviä riskejä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen näkökulmasta. Kyseistä tarkoitusta varten haettiin rahanpesurekisteristä tiedustelukysymyksen kannalta relevantit ilmoitukset ja niihin liittyvät selvittelykokonaisuudet. Rahankeräyksiä ja pienkeräyksiä käsitellään raportissa erillisinä kokonaisuuksina.

Kansallisessa riskiarviossa (2021) todettiin, että NPO-toimijoihin kohdistuu merkittävä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. ¹ Tällä selvityksellä on tarkoitus kartoittaa rahanpesurekisterin ilmoitusten valossa, kuinka paljon epäilyttävää toimintaa liittyy rahankeräyksiin ja pienkeräyksiin. NPO-toimijat ovat merkittäviä rahan kerääjiä, joten rahankeräysten ja pienkeräysten tarkastelu antaa tietoa myös NPO-toimijoiden toiminnasta. Erityisesti kiinnostuksen kohteena olevia riskejä ovat luvaton rahan kerääminen ja riski muihin väärinkäytöksiin rahankeräyksen yhteydessä.

NPO-toimijat voidaan määritellä oikeushenkilöiksi, ryhmiksi tai ryhmittymiksi, joiden pääasiallinen toiminta on luonteeltaan voittoa tavoittelematonta. ² Merkittäviä NPO-toimijoiden luokkia ovat yhdistykset ja säätiöt sekä uskonnolliset yhdyskunnat, joiden toimintaa säännellään erillisten lakien avulla. ³ Rahankeräykset ovat NPO-toimijoille merkittävä varainhankinnan keino, jolla ne rahoittavat tyypillisesti myös päivittäistä toimintaansa. NPO-toimijoiden rahankeräyksiin ja pienkeräyksiin liittyvät riskit ovatkin olennaisia NPO-sektorin kokonaisriskejä arvioitaessa.

Rahankeräykset ovat luvanvaraista toimintaa. ⁴ Suomessa rahankeräyslupia myöntävä viranomaisena on Poliisihallitus. Yhteisöt ovat veloitettuja käyttämään rahankeräyksillä saadut varat yleishyödylliseen toimintaan, kuten hyväntekeväisyyteen. Rahankeräyslupahakemuksella yhteisön täytyy kertoa varojen käyttötarkoituksesta ja toiminnastaan.

Uusi rahankeräyslaki (863/2019) tuli voimaan 1.3.2020. Uudistuksen tavoitteena oli helpottaa rahankeräysmenettelyyn liittyvää hallinnollista taakkaa ja sujuvoittaa lupamenettelyjä. ⁵ Uudistuksen myötä rahankeräysluvat ovat voimassa toistaiseksi, kun taas kumotussa rahankeräyslaissa (255/2006, 8 §) niiden voimassaoloajaksi säädettiin enintään 5 vuotta.

Rahankeräyslain uudistuksen yhteydessä lakiin lisättiin uusi rahankeräysmuoto, pienkeräykset. Sellaisen järjestämiseen riittää ilmoitusmenettely, mutta se on rahamäärältään ja ajallisesti rajatumpi kuin rahankeräys. Pienkeräysilmoitus on toimitettava poliisilaitokselle, jolle pienkeräyksen järjestäjän on myös raportoitava kerätyistä varoista keräyksen päättymisen jälkeen. ⁶ Yhdellä pienkeräyksellä yhteisö voi kerätä varoja enintään 10 000 euroa. Keräys voi kestää enintään kolme kuukautta ja sen saa järjestää korkeintaan kaksi kertaa vuodessa. ⁷

¹ Valtiovarainministeriö: Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2021, 151.

² emt, 131.

³ emt., 132; uskonnonvapauslaki (453/2003)

⁴ Rahankeräyslaki (863/2019), 4 §.

⁵ HE 214/2018 vp

⁶ Rahankeräyslaki (863/2019) 17 §, 22 §

⁷ Rahankeräyslaki 17 §

Toisin kuin rahankeräysten kohdalla, pienkeräyksen järjestäjältä ei edellytetä sen toiminnan yleishyödyllisyyttä.⁸ Pienkeräyksellä kerättyjä varoja ei kuitenkaan saa käyttää elinkeinotoimintaan.⁹ NPO-toimijoiden lisäksi pienkeräyksen voi järjestää myös kolmen yksityishenkilön liittymä¹⁰. Tässä selvityksessä tarkastellaan kuitenkin vain yhteisöjen järjestämiä pienkeräyksiä.

Rahan keräämiseen liittyy myös jossain määrin rikollisen toiminnan riski. Luvaton rahan kerääminen samoin kuin rahankeräyksiin liittyvät väärinkäytökset on kriminalisoitu rikoslaissa. Rahankeräyksen tai pienkeräyksen järjestäjä voi syyllistyä rahankeräysrikokseen tai sen lievään teko-
muotoon.¹¹ Rahankeräyksen järjestämisen edellytysten laiminlyönti kriminalisoidaan rahankeräyslain 36 §:ssä. Tässä selvityksessä kiinnostuksen kohteena on erityisesti mahdolliset väärinkäytökset, joihin liittyy rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen mahdollisuus.

2 Aineisto ja analyysi

Aineisto koostuu rahanpesurekisteristä löytyvistä rahan- tai pienkeräyksiä järjestäviin yhteisöihin liittyvistä epäilyttävän liiketoimen ilmoituksista. Aineistoa täydennettiin tarkastelemalla yhteisöihin kytkeytyviä rikosilmoituksia.

2.1 Rahankeräysaineisto

Rahankeräysaineisto koostuu rahankeräyslupien tietoihin liittyvistä epäilyttävän liiketoimen ilmoituksista. Lähtötietona rahankeräyksistä käytettiin Poliisin nettisivuilla olevaa listausta voimassa olevista rahankeräysluvista.¹² Tiedot voimassaolevista luvista haettiin 27.06.2023 ja 15.4.2024. Näin saatiin yhteensä 1645 luvan tiedot, kun jätetään huomiotta päällekkäiset voimassaolevat luvat. Lupien tiedoissa oli yhteensä 1628 eri y-tunnusta.

Rahankeräyslupatietojen avulla haettiin rahanpesurekisteristä STR/SAR-ilmoitukset (epäilyttävän liiketoimen ilmoitus, Suspicious Transaction Report/Suspicious Action Report) ja TFR-ilmoitukset (terrorismin rahoittamisilmoitus, Terrorism Financing Report), joissa esiintyi rahankeräyslupatiedoissa esiintyviä yhteisöjä tai yhteisöjen vastuuhenkilöitä. Vastuuhenkilötiedot pyydettiin niistä rahankeräysluvista, jotka olivat voimassa 15.4.2024.

Hakuun sisällytettiin ne ilmoitukset, jotka oli toimitettu Rahanpesun selvittelykeskukselle aikavälillä 1.1.2020—30.06.2024. Hakujen tuloksena löydettiin yhteensä 147 y-tunnuksiin ja 510 vastuuhenkilöihin liittyvää ilmoitusta.¹³ Näistä kaikista TFR-ilmoituksia oli 1 kpl ja se liittyi y-tunnukseen. Yhteisöihin liittyneet ilmoitukset liittyivät 70 yhteisöön ja vastuuhenkilöillä löytyneet ilmoitukset 389 vastuuhenkilöön.

⁸ Rahankeräyslaki 5 §

⁹ Rahankeräyslaki 6 § 2 mom

¹⁰ Rahankeräyslaki 5 § 2 mom kohta 9

¹¹ Rikoslaki (39/1889) 17 luku 16 c, d §

¹² <https://poliisi.fi/rahankeraysluvut>

¹³ Todellinen ilmoitusten määrä on todennäköisesti hieman suurempi, sillä yhden pankin aikaisemmista ilmoituskäytänteistä johtuen useat kyseisen pankin ilmoitukset jäivät aineiston ulkopuolelle.

2.2 Pienkeräysaineisto

Pienkeräysaineisto koostuu pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvistä epäilyttävän liiketoimen ilmoituksista. Tiedot aikavälillä 1.3.2020–20.03.2024 aloitetuista pienkeräyksistä saatiin Poliisihallitukselta. Aikavälillä oli tehty yhteensä 3374 pienkeräysilmoitusta. Niistä 2078 oli yhteisöjen ja 1296 vähintään kolmen luonnollisen henkilön ryhmän tekemiä. Tässä selvityksessä tarkastellaan ainoastaan yhteisöjen järjestämien pienkeräysten tietoja.

Pienkeräysilmoituksissa oli ilmoitettu 1437 y-tunnusta, mikä on huomattavasti vähemmän kuin pienkeräysilmoitusten lukumäärä. Jotkut yhteisöt olivatkin saaneet luvan usean pienkeräyksen järjestämiseen tarkastellulla aikavälillä. Pienkeräysilmoituksen tehneistä yhteisöistä noin neljännes (27 %) oli sellaisia, jotka olivat järjestäneet enemmän kuin yhden pienkeräyksen (enimmillään 8).

Y-tunnuksilla etsittiin rahanpesurekisteristä ilmoitukset, joihin kyseisiä yhteisöjä on lisätty. Tietokantakyselyllä löytyi 41 sellaista kyseisiin y-tunnuksiin liittyvää ilmoitusta, jotka oli toimitettu rahanpesun selvittelykeskukselle aikavälillä 1.1.2020—30.06.2024. Näistä 1 ilmoitus oli TFR-ilmoitus.

Pienkeräysaineiston ilmoituksista 10 löytyi myös rahankeräysaineistosta. Pällekkäisyydet kahden aineiston tarkastelussa arvioitiin kuitenkin niin pieneksi, että aineistojen tarkastelu erillisinä oli mielekästä.

2.3 Analyysin kulku

Rahan- ja pienkeräysaineistoista kerättiin numeerista tietoa ilmoituksista, joihin oli liitetty rahankeräyslupien saaneita tai pienkeräysilmoituksen tehneitä yhteisöjä tai niiden vastuuhenkilöitä, ja ilmoitusten pohjalta avatuista selvittelykokonaisuuksista (CAS, TCAS) ¹⁴. Lisäksi aineistosta kerättyä pienempää otosta analysoitiin tarkemmin ja siihen valittujen ilmoitusten sisältöä luokiteltiin laadullisesti. Laadullisessa tarkastelussa ilmoitukset jaettiin neljään eri kategoriaan epäilyttävään liiketoimeen liittyvän osallisuuden mukaan. Lisäksi laadullisessa tarkastelussa otoksen ilmoituksille annettiin teemat, jotka tiivistivät ilmoitusten sisällölliset aiheet.

Rahan- ja pienkeräysaineistoja täydennettiin hakemalla numeerista tietoa rahan- tai pienkeräyksen omaaviin yhteisöihin ja niiden vastuuhenkilöihin liittyvistä rikosilmoituksista, joista tarkasteltiin rooleja ja rikosnimikkeitä. Lisäksi rahanpesurekisteristä arvioitiin sanahaun avulla sellaisten epäilyttävän liiketoimen ilmoitusten lukumäärää, jotka koskivat rahan keräämistä ilman lupaa.

Epäilyttävän liiketoimen ilmoituksiin liittyvien ilmoituskäytäntöjen vuoksi on erittäin todennäköistä, että aineistoon sisältyvät ilmoitukset raportoivat vain osan rahankeräyksiin liittyvistä epäilyttävistä liiketoimista. Koska aineisto koottiin rahankeräyslupien ja pienkeräysilmoitusten tietojen perusteella, on myös erittäin todennäköistä, että selvityksen aineiston avulla on mahdollista tavoittaa vain osa mahdollisista luvattomista rahan- tai pienkeräyksistä. Tämän aineiston avulla on

¹⁴ CAS:n eli selvittelykokonaisuuden tarkoitus on tutkia tarkemmin rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamaa tietoa ja avata prosessi, joka mahdollistaa tarvittaessa tiedonvaihdon. TCAS on selvittelykokonaisuus, johon liittyy epäily mahdollisesta terrorismin rahoittamisesta.

kuitenkin tarkoituksenmukaista pyrkiä arvioimaan suuntaa-antavasti riskiä edellä kuvatulle toiminnalle.

3 Rahankeräykset

3.1 Rahankeräysluvan saaneisiin yhteisöihin liittyvät ilmoitukset

Kaikista rahankeräysluvan saaneista yhteisöistä noin 4,3 % oli liitetty yhteen tai useampaan epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen y-tunnuksen perusteella. Sellaisia yhteisöjä, jotka oli liitetty useampaan kuin yhteen ilmoitukseen, oli 20. Enimmillään yksittäinen yhteisö oli liitetty 23:een epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen.

Kaikista rahankeräysaineiston yhdistysten vastuuhenkilöistä noin 3,6 % oli liitetty vähintään yhteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen. Sellaisia yhteisöjä, joiden yksittäinen vastuuhenkilö oli liitetty useampaan kuin yhteen ilmoitukseen, oli viisi. Enimmillään yksittäinen vastuuhenkilö oli liitetty seitsemään epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen. Tämä ei suoraan kerro yhdistysten toiminnasta, mutta se lisää todennäköisyyttä vastuuhenkilön riskillisestä toiminnasta myös yhdistyksen rahankeräyksen yhteydessä.

3.2 Ilmoitusten sisällön laadullinen tarkastelu

Yhteisöjen, joilla ensimmäisellä hakuhetkellä oli voimassa oleva rahankeräyslupa, y-tunnuksiin liittyneistä ilmoituksista haettiin otos, johon valittiin sisällöltään nimenomaan rahan keräämiseen liittyvät ilmoitukset. Tällaisia ilmoituksia löydettiin 63 kappaletta ja niiden sisältöä analysoitiin tarkemmin.

Taulukko 1 Yhdistysten roolit epäilyttävissä liiketoimissa

Yhteisön rooli	Ilmoitusten lkm.
Tekijä	38
Osallinen	12
Uhri	11
Epäselvä	2
Yhteensä	63

Taulukossa 1 esitetään yhteisöjen roolit otokseen valituissa ilmoituksissa. Suurimassa osassa ilmoituksista yhteisö on aktiivinen tekijä osana liiketoimea. Yhteisön aktiivisuus ilmeni usein vastuuhenkilön epäilyttävän toiminnan kautta. Vastuuhenkilön toiminnan piti kyseisissä tapauksissa kuitenkin liittyä olennaisesti yhteisön toimintaan, jotta yhteisöä voitiin pitää tekijänä. Jaottelussa yhteisö oli tekijä esimerkiksi silloin, kun vastuuhenkilö oli ohjannut yhteisön varoja itselleen. Jaottelussa yhdistys oli osallinen hyvin moninaisissa tapauksissa. Esimerkiksi vastuuhenkilön peliongelmissa oli yhteisön rooli osallinen. Yhteisö oli uhri, jos yhteisön ulkopuolinen taho oli huijannut tai muuten vaikeuttanut yhteisön toimintaa. Tällöin kyse oli usein tietoverkkoavusteisista petoksista. Jaottelun vaikeudesta johtuen taulukon 1 kategorisointi on luonteeltaan suuntaa-antava.

Taulukossa 2 esitetään otoksen ilmoituksissa esiintyneitä teemoja. Ilmoitukset luokiteltiin sen mukaan, mitä teemoja niissä esiintyi. Yhdessä ilmoituksessa saattoi esiintyä useampi teema.

Teemat kertovat, mitkä asiat tekevät yksittäisestä ilmoituksesta epäilyttävän. Niinpä esimerkiksi käteisen käyttö ei itsessään ole teema, vaan se on huomioitu teemana ainoastaan, jos se on raportoitu epäilyttävänä liiketoimena.

Taulukko 2 Otoksen rahankeräyslupien tietoihin liittyvistä epäilyttävän liiketoimen ilmoituksista havaitut teemat ja niiden yleisyys

Teema	Ilmoituksia yhteensä
Ulkomaille menevien suoritusten todellinen tarkoitus/vastaanottaja epäselvä	13
Epäilyttäviä suorituksia yhdistykseltä yksityishenkilön tilille	13
Asioiden hoito yksityishenkilön tilillä	12
Lähetettävien varojen kierrätys yksityishenkilön kautta	12
Rahankeräys yksityishenkilön tilille	9
Petos	9
Käteinen	6
Vastuuhenkilöä epäillään varojen ohjaamisesta itselle	6
Kolehti	5
Vastuuhenkilön peliongelma	4
Kotimaisten suoritusten todellinen tarkoitus epäselvä	1
Äärioikeistoyhteys	2
Henkilöä epäillään varojen ohjaamisesta itselle	2
Keräys väärälle tilille	2
Pakote	1
Epäselvä varojen alkuperä	1
Yrityksen palkanmaksu yhteisön kautta	1
Varojen väärinkäyttö	1
Petos esiinnytty yhteisönä	1
Keräysajan rikkominen	1
Ei suoraa aihetta epäilyyn	1
Epäilyttävän suuri lahjoitus	1
Vastuuhenkilö ohjannut luvattomasti varoja yhteisön tilille	1

Neljä ensimmäistä teemaa liittyivät usein samoihin ilmoituksiin. Kyseisissä ilmoituksissa esiintyi samankaltainen toimintamalli, jossa usein ulkomaille lähetettävät varat on ensin siirretty tyypillisesti vastuuhenkilön tilille ja sen jälkeen siirretty haluttuun kohteeseen.

Aineisto sisälsi lukuisia tapauksia, joissa epäilyttävää oli ”Rahankeräys yksityishenkilön tilille”. Kyseessä oli usein vastuuhenkilön tili, josta varat joko suoraan käytettiin yhteisölle tyypilliseen asiaan tai siirrettiin yhteisön tilille. Tästä toimintamallista taas muodostuu ilmeinen riski lahjoitettujen varojen ja yksityisten varojen sekoittumisesta. Ottaen huomioon, että aineisto on muodostettu voimassa olevien rahankeräyslupien sekä epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten perusteella, on todennäköistä, että tehty analyysi ei tavoita kuin osan yksityishenkilöiden tilien kautta tapahtuvasta rahan keräämisestä.

Kuudessa otoksen ilmoituksessa yhteisön vastuuhenkilöä epäiltiin yhteisön varojen ohjaamisesta henkilökohtaiseen käyttöön. Tämä muodostaa selvän riskin rahankeräyksellä hankittujen varojen väärinkäytöstä. Niin ikään kuudessa tapauksessa käteisen käyttö oli epäilyttävän liiketoimen syynä.

Otoksessa havaittiin yhdeksän tapausta, joissa yhteisö oli joutunut petoksen uhriksi. Petospauksissa oli tyypillisesti kyse tietoverkkoavusteisista petoksista.

”Kolehti”-teema liittyi viiteen erään ilmoitusvelvollisen ilmoitukseen, joissa epäiltiin viiden erillisen uskonnollisen yhteisön keräävän varoja ilman rahankeräyslupaa. Rahankeräyslain (863/2019) 1 §:n kolmannen momentin viidennen kohdan perusteella uskonnolliset yhdyskunnat saavat kerätä rahaa julkisen uskonnonharjoituksen yhteydessä ilman rahankeräyslupaa.

Huomattavaa on, että vain yhdessä tapauksessa teema oli ”varojen väärinkäyttö”, jolloin yhdistys oli käyttänyt varojaan rahankeräyslupan perusteluiden tai yhteisön muiden tavoitteiden vastaisesti.

Kaiken kaikkiaan otoksen ilmoitusten teemoittelun perusteella vaikuttaa siltä, että yhteisöt liittyivät hyvin moninaisesti epäilyttäviin liiketoimiin.

3.3 Rahankeräyslupan saaneisiin yhteisöihin liittyvät selvittelykokonaisuudet

Rahanpesun selvittelykeskuksessa oli aikavälillä 1.1.2020–30.6.2024 avattu 17 sellaista selvittelykokonaisuutta, johon oli liitetty voimassa olevan rahankeräyslupan omaava yhteisö. Hälyttävää on erään yhteisön liittyminen neljään terrorismin rahoittamisepäilyyn liittyvään selvittelykokonaisuuteen. Rahanpesun selvittelykeskus on vastaanottanut useampia ilmoituksia koskien mm. kyseisen yhteisön tili liikennettä, tilille vastaanotettuja lahjoituksia ja mahdollista terrorismin rahoittamisepäilyä.

Sellaisia rahankeräyslupan saaneita yhteisöjä, joiden yksittäinen vastuuhenkilö oli liitetty useampaan kuin yhteen selvittelykokonaisuuteen, oli 19. Kyseiset vastuuhenkilöt oli liitetty yhteensä 47 selvittelykokonaisuuteen. Näistä selvittelykokonaisuuksista kaksi liittyi terrorismin rahoittamisepäilyyn. Enimmillään yksittäinen vastuuhenkilö oli liitetty kuuteen selvittelykokonaisuuteen.

Rahankeräyslupan omaavien yhteisöjen vastuuhenkilöitä liittyi yhteisöjä enemmän selvittelykokonaisuuksiin. Tähän vaikuttaa se, että vastuuhenkilöitä oli aineistossa lukumäärällisesti enemmän kuin yhteisöjä. Kuitenkin huomionarvoista on se, että useiden yhteisöjen vastuuhenkilöinä toimii henkilöitä, joiden henkilökohtaista toimintaa on nähty aiheelliseksi selvittää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisepäilyn näkökulmasta.

3.4 Rahankeräyslupan saaneisiin yhteisöihin liittyvät rikosasiat

Hakuhetkellä 15.4.2024 rahankeräysluvallisiin yhteisöihin (1566 kpl) ja niiden vastuuhenkilöihin (10 799 kpl) liittyvät rikosasiat haettiin 3.7.2024 vuosilta 2019–2024 poliisiasian tietojärjestelmästä (PATJA). Rikosasioista tarkasteltiin yhteisön/vastuuhenkilön roolia ja rikosnimikkeitä.

Yhteensä 399 rahankeräysluvallista yhteisöä oli liitetty yhteen tai useampaan vakavaan rikosnimikkeeseen (vankeusrangaistusuhka) roolissa asianomistaja (AO) tai muu (MU). Rikosnimikkeisiin rahanpesu, törkeä rahanpesu, lievä rahankeräysrikos tai rahankeräysrikos liitetyt yhteisöt näkyvät taulukossa 3. Nimikkeeseen terrorismin rahoittaminen ei oltu liitetty yhtään aineiston rahankeräyslupan omaavaa yhteisöä.

Taulukko 3 Rahankeräysluvan omaavien yhteisöjen liittyminen rahankeräyksiin tai rahanpesuun liittyviin rikosnimikkeissä vuosina 2019-2024 ja yhteisöjen roolit kyseisissä rikosasioissa

Nimike	AO	MU
LIEVÄ RAHANKERÄYSRIKOS		2
RAHANKERÄYSRIKOS	5	6
RAHANPESU	1	
TÖRKEÄ RAHANPESU	1	1

Rahankeräysluvan omaavien yhteisöjen yksittäisiä vastuuhenkilöitä, jotka oli liitetty RE-roolissa yhteen tai useampaan rikosasiaan vuosina 2019–2024 vakavissa rikosnimikkeissä, oli 126. Enimmillään yksittäisellä vastuuhenkilöllä oli 13 RE-roolia tarkastellulla aikavälillä. Taulukossa 4 näkyvät vastuuhenkilöiden RE-roolit rahan keräämiseen, rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen liittyvissä rikosnimikkeissä.

Taulukko 4 Rahankeräysluvan omaavien yhteisöjen yksittäisten vastuuhenkilöiden liittyminen rahankeräyksiin tai rahanpesuun liittyviin rikosnimikkeisiin RE-roolissa vuosina 2019-2024

Nimike	Vastuuhenkilön RE-rooleja
RAHANKERÄYSRIKOS	1
RAHANPESU	4
TÖRKEÄ RAHANPESU	1

3.5 Johtopäätökset rahankeräysten riskillisyydestä

Rahankeräysluvan omaavat yhteisöt ja niiden vastuuhenkilöt liittyivät suhteellisesti vähäiseen määrään rahanpesuilmoituksia ja niiden perusteella aloitettuja selvittelykokonaisuuksia. Lukumääräisesti potentiaalisesti väärinkäytösriskiä kohottavia havaintoja on kuitenkin satoja. Osa yhteisöistä tai vastuuhenkilöistä kytkeytyi useaan ilmoitukseen ja/tai selvittelykokonaisuuteen, mistä voidaan päätellä näiden henkilöiden tai yhteisöjen taloudellisen toiminnan herättäneen useita kertoja ilmoitusvelvollisten huomiota. Aineiston vertailusta rahanpesurekisteriin saadut tulokset viittaavat siihen, että rahankeräysluvan omaavien yhteisöihin liittyy rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski.

Aineiston perusteella NPO-toimijoiden rahankeräysten riskillisuus liittyy myös yhdistyksissä toimiviin vastuuhenkilöihin. Aineistossa oli useita sellaisia yhteisöjä, joissa toimi yhteisön rahankeräyslupahakemuksella ilmoittamana vastuuhenkilönä henkilö, jotka oli liitetty useampaan kuin yhteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen tai rahanpesun selvittelykeskuksessa avattuun selvittelykokonaisuuteen.

Aineistossa havaittiin joitain yksittäisiä yhteisöjä, joiden toiminnassa rahanpesun ja/tai terrorismin rahoittamisen riskin voi arvioida olevan korkea, koska ne oli liitetty joko yhteisön y-tunnuksen tai yhteisön vastuuhenkilön kautta useisiin epäilyttävän liiketoimen ilmoituksiin ja selvittelykokonaisuuksiin. Hälyttävimmät havainnot olivat erääseen yhteisöön liittyvien ilmoitusten (23 kpl) ja selvittelykokonaisuuksien (3 kpl) korkea lukumäärä samoin kuin erästä toista yhteisöä koskevien terrorismin rahoittamisepäilyyn liittyvien selvittelykokonaisuuksien korkea lukumäärä (4 kpl).

Jotkut rahankeräysluvan omaavat yhteisöt olivat ilmoittaneet useita keräystilejä (enimmillään 26). Keräystilien suuri määrä voi hankaloittaa mahdollista yksityisten varojen ja yhteisön varojen

sekoittumisen havaitsemista. Toisaalta on huomattava, että suurin osa (86 %) aineiston yhteisöistä oli ilmoittanut vain yhden keräystilin.

4 Pienkeräykset

4.1 Pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvät ilmoitukset

Pienkeräysilmoituksissa aikavälillä 1.3.2020–15.4.2024 pienkeräysten järjestäjät ilmoittivat yhteensä 1463 eri Y-tunnusta. Niillä löytyi rahanpesurekisteristä 41 epäilyttävän liiketoimen ilmoitusta, joista 1 oli TFR-ilmoitus.

Näin ollen noin 2,8 % pienkeräyksen järjestävistä yhteisöistä on liitetty vähintään yhteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen. Osuus on hieman suurempi verrattuna vuonna 2020 tehdyn selvityksen tuloksiin. Siinä tarkasteltiin keväällä 2020 tehdyissä pienkeräysilmoituksissa esiintyvien yhteisöjen esiintymistä rahanpesurekisterissä. Selvityksessä havaittiin, että 1,5 % pienkeräysilmoituksissa esiintyneistä oikeushenkilöistä esiintyi myös rahanpesurekisterissä ¹⁵.

Sellaisia pienkeräysilmoituksen tehneitä yhteisöjä, jotka oli liitetty useampaan kuin yhteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen, oli seitsemän. Näistä yksi esiintyi myös rahankeräysaineistossa.

4.2 Ilmoitusten sisällön laadullinen tarkastelu

Pienkeräysaineiston ilmoituksista muodostettiin otos, johon valittiin 26 sellaista epäilyttävän liiketoimen ilmoitusta, joiden katsottiin liittyvän nimenomaan pienkeräyksiin. Näiden ilmoitusten sisältöä analysoitiin tarkemmin.

Taulukko 5 Yhteisöjen roolit otoksen ilmoituksissa raportoiduissa epäilyttävissä liiketoimissa

Yhteisön rooli	Ilmoitusten lkm.
Tekijä	26
Uhri	6
Osallinen	2
Yhteensä	34

Valtaosassa otoksen ilmoituksista yhteisö on tekijä osana epäilyttävää liiketoimea. Kuudessa ilmoituksessa yhteisö on petoksen uhri. Kahdessa tapauksessa yhteisö on jokseenkin löyhästi osallinen osana ilmoituksen kokonaisuutta. Tämän perusteella vaikuttaisi siltä, että NPO-toimijoiden pienkeräyksiin liittyy väärinkäytösten riskejä mahdollisesti useammin kuin hyväksikäytön kohteeksi joutumisen riskejä.

¹⁵ Rahanpesun selvittelykeskus 2020: Pienkeräysilmoitukset ja rahanpesurekisteri, s. 4.

Taulukko 6 Otoksen ilmoituksiin liittyvät teemat

Teema	Ilmoituksia yhteensä
Asioiden hoito yksityishenkilön tilillä	8
Käteinen	7
Epäilyttäviä suorituksia yhdistykseltä yksityishenkilön tilille	6
Petos	6
Rahankeräys yksityishenkilön tilille	5
Mahdollinen terrorismin rahoitus	4
Ulkomaille menevien suoritusten todellinen tarkoitus/vastaanottaja epäselvä	3
Lähetettävien varojen kierrätys yksityishenkilön kautta	3
Kolehti	3
Yhteisön toiminnan tarkoitus epäselvä	3
Vastuuhenkilöä epäillään varojen ohjaamisesta itselle	2
Lehtihuijaus, yhteisö epäilty	2
Tilinsirrot yritykselle	2
Petos yhteisön vastuuhenkilö tekijänä	1
Valtuuttamaton toiminta	1
Virtuaalivaluuttamaksut	1
Vastuuhenkilö ohjannut luvattomasti varoja yhteisön tilille	1
Ulosoton kierto	1

Taulukossa 6 esitetään pienkeräysaineiston otoksen ilmoituksissa esiintyneet teemat. Pienkeräysilmoitusten tietoihin liittyville epäilyttävän liiketoimen ilmoituksille annettiin yksi tai useampi teema samalla tavalla kuin rahankeräysilmoituksille. Tarkempi kuvaus teemojen antamisesta on siten alaluvussa 3.2.

Teemoista on havaittavissa, että yhteisön asioiden hoitaminen yksityishenkilön, joka on usein vastuuhenkilö, tilillä on hyvin yleinen syy pienkeräyksiin liittyvään epäilyyn. Yksityishenkilön hoitaessa yhteisön raha-asioita on tyypillistä myös epäilyttävä käteisen käyttö. Ilmoituksien perusteella on vaikea arvioida, onko yksityisten tilien käyttö kyseisissä yhteisöissä vakiintunut toimintamalli vai onko kyse yksittäisistä tapauksista.

Pienkeräyksiin liittyvien riskien kannalta erityisen ongelmallisia ovat kolmea eri pienkeräysilmoituksen tehnyttä yhteisöä koskevat neljä eri ilmoitusta, joiden mukaan kyseisten yhteisöjen toiminnassa on viitteitä terrorismin rahoittamisesta.

Lähetettävien varojen kierrättäminen yksityishenkilön kautta ei vaikuta pienkeräysaineistossa erityisen yleiseltä. Mahdollisena syynä on pienkeräyksiä järjestävien yhteisöjen toiminnan luonne. On todennäköistä, että hyväntekeväisyyttä harjoittavilla yhteisöillä on valmiiksi varsinainen rahankeräyslupa, eivätkä ne siten ole tehneet pienkeräysilmoitusta.

Kaiken kaikkiaan taulukosta 6 on nähtävissä, että pienkeräyksiä järjestävät yhteisöt saattavat otoksen perusteella liittyä hyvin moninaisesti epäilyttäviin liiketoimiin.

4.3 Teemojen esiintymisen vertailua

Pienkeräysilmoitusten tietoihin liittyvissä ilmoituksissa esiintyy hieman vähemmän teemoja kuin rahankeräyslupien tietoihin liittyvissä ilmoituksissa (ks. taulukot 2 ja 6). Pienkeräysaineistossa esiintyy myös osittain eri teemoja kuin rahankeräysaineistossa. Noin puolet teemoista oli sellaisia, jotka esiintyivät molemmissa aineistoissa.

Molemmissa aineistoissa esiintyneet teemat liittyvät paljolti varojen kulkeutumiseen yksityishenkilön tilin ja yhteisön tilin välillä. Yhteisiä teemoja ovat myös epäselvyys toisaalta varojen alkupe-
räästä ja toisaalta ulkomaille menevien suoritusten todellisesta tarkoituksesta tai vastaanottajasta. Sekä rahankeräyksiä järjestävien yhteisöjen että pienkeräyksiä järjestävien yhteisöjen joukossa on ollut epäilyksiä herättävällä tavalla käteistä käyttäneitä toimijoita. Petosepäilyistä on raportoitu molemmissa aineistoissa. Myös teema ”kolehti” (ks. luku 3.2.) esiintyy sekä pienkeräys- että rahankeräysaineistossa.

4.4 Pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvät selvittelykokonaisuudet

Aineistosta havaittiin, että rahanpesun selvittelykeskuksessa oli aikavälillä 1.1.2020–30.6.2024 avattu seitsemän sellaista selvittelykokonaisuutta, johon oli liitetty pienkeräysilmoituksen tehnyt yhteisö. Enimmillään yhteisö oli liitetty kahteen selvittelykokonaisuuteen. Kaksi yhteisöä oli liitetty terrorismin rahoittamisepäilyä koskevaan selvittelykokonaisuuteen.

4.5 Pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyvät rikosasiat

Pienkeräysilmoituksen aikavälillä 14.7.2023–20.3.2024 tehneisiin yhteisöihin (255 kpl) liittyvät rikosasiat haettiin 3.7.2024 vuosilta 2019–2024. Rikosasioista tarkasteltiin yhteisön roolia ja vakavia (vankeusrangaistusuhka) sekä taloudellisiin väärinkäytöksiin liittyviä rikosnimikkeitä (näpistys, lievä petos jne). Sellaisia yhteisöihin liittyviä rikosasioita kyseiseltä aikaväliltä oli yhteensä 74 kappaletta. Niistä 66:ssa yhteisön rooli oli asianomistaja ja 8:ssa muu ¹⁶.

Taulukko 7 Pienkeräysilmoituksen aikavälillä 14.7.2023-20.3.2024 tehneisiin yhteisöihin vuosina 2019-2024 liittyneiden rikosilmoitusten rikosnimikkeet ja yhteisöjen roolit

Rikosnimike	AO	MU
VARKAUS	20	
VAHINGONTEKO	18	
VARKAUDEN YRITYS	8	
NÄPISTYS	4	
LIEVÄ PETOS	3	1
KAVALLUS	2	1
JULKISRAUHAN RIKKOMINEN	1	
KIIHOTTAMINEN KANSANRYHMÄÄ VASTAAN	1	
KUNNIANLOUKKAUS	1	1
KÄTKEMISRIKOS	1	
MAKSUVÄLINEPETOS	1	

¹⁶ Yhteisölle rikoksesta epäillyn rooli ei ole juridisesti mahdollinen.

Rikosnimike	AO	MU
MOOTTORIKULKUNEUVON KÄYTTÖVARKAUS	1	
PETOKSEN YRITYS	1	
RAHANKERÄYSRIKOS	1	
SALASSAPITORIKOS	1	
TÖRKEÄ ELÄINSUOJELURIKOS	1	
YLEISVAARAN TUOTTAMUS	1	
KIRJANPITORIKOS		1
PAHOINPITELY		1
PETOS		1
TYÖTURVALLISUUSRIKOS		1
VIRKASALAISUUDEN RIKKOMINEN		1
Yhteensä	66	8

4.6 Johtopäätökset yhteisöjen pienkeräysten riskillisyydestä

Aineiston perusteella noin 2,8 % pienkeräyksiä järjestävistä yhteisöistä oli liitetty vähintään yhteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen. Luvun voidaan sinällään tulkita indikoivan yhteisöjen järjestämien pienkeräyksiä suhteellisesti matalasta riskillisyydestä. Toisaalta se, että yksittäiset yhteisöt oli liitetty enimmillään viiteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen, osoittaa ilmoitusvelvollisten arvioineen useita kertoja kyseisten yhteisöjen toiminnan epäilyttäväksi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen näkökulmasta. Yhteisöistä kaksi oli liitetty terrorismin rahoittamisepäilyä koskevaan selvittelykokonaisuuteen.

Ilmoitusten sisällölliset teemat kertovat pienkeräyksille tyypillisistä riskeistä. Toisin kuin rahan keräyksiä yhteydessä, eivät ulkomaille menevät suoritukset pienkeräysten tapauksessa korostuneet erityisenä riskinä. Muutamassa tapauksessa pienkeräyksen järjestänyttä yhteisöä epäiltiin verrattain johdonmukaisesta petollisesta toiminnasta.

Pienkeräysilmoituksen tehneitä yhteisöjä oli myös osallisena rikosilmoituksissa vuosilta 2019–2024. Selvästi suurin osa näistä yhteisöistä oli asianomistajan roolissa. Yleisimmät nimikkeet olivat varkaus ja vahingonteko, mutta myös kavallus ja lievä petos esiintyivät useammin kuin kerran. AO-rooli nimikkeessä rahankeräysrikos esiintyi kerran, mutta muita rahan keräämiseen, rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen liittyviä nimikkeitä ei esiintynyt. Tämä indikoi riskin kyseisten rikosten liittymisestä NPO-toimijoiden pienkeräyksiin olevan verrattain matala.

5 Luvaton rahan kerääminen

Rahanpesurekisteristä etsittiin sanahauulla sellaisia ilmoituksia, jotka mahdollisesti koskivat epäilyä luvattomasta rahan keräämisestä. Luvattomasta rahankeräyksestä voi luvan puuttumisen lisäksi olla kyse myös esimerkiksi silloin, kun pienkeräysilmoitus on tehty mutta 10 000 euron raja on ylitetty ja siitä on jätetty ilmoittamatta poliisilaitokselle.

Rahanpesurekisteriin tehtiin tietokantakysely aikavälillä 1.1.2020–30.6.2024 vastaanotettujen epäilyttävän liiketoimen ilmoitusten kuvauskenttään hakufraaseilla rahankeräy*, pienkeräy*, penninginsamling*, småskaliga insamling* ja money collection*. Tulokseksi saaduista ilmoituksista

suodatettiin pois ne ilmoitukset, jotka sisältyivät rahan- tai pienkeräysaineistoon ja ne ilmoitukset, jotka koskivat jotain muuta kuin epäilyä luvattomasta rahankeräämisestä. Jäljelle jäi 74 ilmoitusta, joissa ilmoittaja epäili luvatonta rahan keräämistä. Näistä 4 oli TFR-ilmoituksia.

Näitä ilmoituksia ei luokiteltu systemaattisesti muutoin kuin luvattoman keräyksen järjestämiseen epäilyn esiintymisen osalta. Yleinen havainto ilmoitusten läpikäynnistä on kuitenkin se, että toimijoina ilmoituksissa korostuivat uskonnolliset yhteisöt ja yksityishenkilöt ja ilmiönä ulkomaille tehdyt epäselvät, yksityishenkilöiltä peräisin olevien varojen siirrot.

6 Yhteenveto

Rahankeräyksiä ja pienkeräyksiä järjestävien tahojen toimintaan liittyy tämän selvityksen ja käytävissä olleen aineiston perusteella suhteellisen matala riski rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Kaikista rahankeräyslupan saaneista tai pienkeräysilmoituksen tehneistä yhteisöistä pienehkö osuus yhteisöjä oli liitetty vähintään yhteen epäilyttävän liiketoimen ilmoitukseen ja/tai selvittelykokonaisuuteen. Tämä viittaisi siihen, että ilmiön yleisyyden kannalta riski on kohtuullinen. Toisaalta aineistossa oli yksittäisiä yhteisöjä, joiden toiminnassa rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskit näyttäytyivät tämän selvityksen valossa korkeina.

Aineistojen yhteisöihin liittyviä rikosasioita tarkastellessa havaittiin, että rahan keräämiseen tai rahanpesuun liittyviä rikosnimikkeitä esiintyi, mutta suhteellisen vähän. Rikosasiaan liitettyjen yhteisöjen rooli oli selvästi useammin asianomistaja kuin muu.

Selvityksen perusteella luvattoman rahan keräämisen voi arvioida olevan huomionarvoinen ilmiö. Rahanpesurekisteriin tehdyn sanahaun tuottamia luvattoman rahan keräämisen epäilystä raportoivia ilmoituksia oli kymmeniä. Lisäksi rahankeräyslupan saaneisiin tai pienkeräysilmoituksen tehneisiin yhteisöihin liittyneiden ilmoitusten joukossa oli sellaisia, joissa raportoitiin epäily luvattomasta rahan keräämisestä.